

A homoki fenyőtelepitések kérdéséhez

F I L A J Ó Z S E F

az erdészeti főigazgatóság osztályvezetője

Népgazdaságunk fokozódó faigénye az utóbbi években elhomályosította az erdők többszörös közvetlen és közvetett szerepét, gazdasági szempontból együttesen mérlegendő jelentőségét. Előtérbe került olyan szemlélet, hogy a faanyagtermelés mértékét csak úgy lehet fokozni, ha nagymértékben fokozzuk az új erdők telepítését, elsősorban a mezőgazdasági művelésre kiválóan, vagy legalább is jól hasznosítható területeken, ha erdősültsgünköt 12,6 százalékról 16—20 százalékra emeljük.

Ez az erdőterjeszkedési irányzat biztos, eredményes és kényelmes ugyan, de ellentétben áll a mezőgazdasági termelés kiterjesztésének céljával, a népgazdaság egyetemes érdekeivel.

A mezőgazdasági tudomány fejlődése, a nagyüzemi termelési eljárások elterjesztése már a közeljövőben olyan termelékenységet fognak eredményezni ezeken a jó területeken a mezőgazdaság számára, amilyent az erdőgazdaság itt felmutatni nem fog tudni. A mezőgazdaság ezeken a termőhelyeken az erdőgazdaság által termelhető nyersanyagérték többszörösét lesz képes előállítani.

Az erdőgazdaság ezért népgazdasági szempontból helyesen teszi, ha faanyagtermelő bázisát a meglévő erdők termelékenyebbé tételével, mezőgazdasági, szőlő- és gyümölcsstermelésre nem alkalmas területek beerdősítésével, az üzemen kívüli fásítás kiterjesztésével szélesíti ki és ezzel biztosítja a fokozódó faigény kielégítését.

A kérdésnek ilyen szempontból való felvetése azért időszerű (1953-ban! a Szerk.), mert az erdőművelési tevékenységünk iránya mind tudományos, mind gyakorlati téren észrevehetősen elfordul a kevésbé „hálás“ feladatok megoldásától, a szik, kopár, futóhomok beerdősítésének, az ilyen talajokon álló „rontott“ erdők kicserélésének megoldásától. Ehelyett teljes figyelmét a biztosabb eredményt ígérő, jobb területek beerdősítésére fordítja.

A Duna-Tisza közén elterülő mészgazdag, viszonylag kielégítő tápsótartalmú, igen rossz vízgazdálkodású, szélsőséges időjárási hatásokat elszívó mintegy 100 000 kh-t kitevő hasznosítatlan homokterület erdősítésére már több évtizedes törekvés irányul. Ehhez még hasonló kiterjedésű terület csatlakozik, ahol a helytelen fafajmegválasztás miatt sínylő akác és nyár erdők átalakítása jelent nem kevésbé nehéz feladatot. Ezekre a területekre nézve a tudomány és gyakorlat egyetért abban, hogy azok 90 százaléka eredményesen erdősíthető, a kérdéses homoktalajok sajátosságait megnyugtató mértékben ismerjük, azok állomány-alkotó, jövő fafajai az erdei- és feketefenyő, a szürke- és fehérynár, végül hogy ezek alapján kialakultak az erdőtelepítés módszerei. Egyedül a mi mulasztásunk így, hogy ezek az ismeretek az erdőtelepítésnél kellően nem érvényesülnek.

Erdősítéseink fenyőcsemetéinek nagy százaléka a tavaszi szelek homokverésétől elpusztul. A később 50—70 C° fölé forrósodó talaj elperzseli a fiatal csemete másodlagos osztódó szöveteit. A fenyőcsemeték 50—70 százaléka július-augusztusban a levegőnek 30 százalék alá süllyedő relatív páratartalma miatt elszárad. A csemetegyökér tápanyag és vízfelvételi talajzónája a laza homokon száraz, néha 4—2 százalékig is lemenő víztar-

* Az Erdő tavalyi kéziratanyagából.

talmú, mert a gyökér a talajvizet még el nem éri, a felső talajréteg viszont a lehullott kevés csapadékot a hő és szél hatására órák alatt elpárologtatja.

A káros hatások ellen a gyakorlatban rendszerint külön-külön védekezünk. A homokverés ellen számtalan talajba gödrösen ültetünk, a szántott területet szalmázzuk, vagy 1—2 évi időkülönbséggel sorosan lombot elegyítünk. Az előzetes mélyszántás elhagyása a talaj víz- és tápanyaggazdálkodása szempontjából helytelen. A szalmázás csak 50 százalékos mértékben csökkenti a homokverés kártételét. Az előre ültetett lombcsemeték az első években komoly szélvédelmet nem jelentenek, később pedig a talaj előművelése vesztí el kedvező hatását a fenyőültetésre nézve. A szélverés ellen tehát megfelelő eljárásunk nincs, az alkalmazott eljárások bizonyos fokig előnyösek, de számos hátránnyal is járnak.

A felmelegedés ellen semmiféle védelmet sem nyújtunk csemeténknek. A gondosan telepített és ápolt erdősítéseink fenyőcsemetéi, amelyek június utolsó dekádjáig 80—85 százalékos eredményt mutattak, július végén, augusztus elején 20—30 százalékosra esnek vissza. A „hervadás“ órák alatt zajlik le, amikor a levegő relatív páratartalma 30 százalék alá száll. Az alacsony páratartalom miatt élénkülő transzspirációhoz nincs elegendő nedvesség a talajban, a kis csemete párologtató készsége nem képes kiegyenlíteni a környezet ellentéteit és bekövetkezik a kiszáradás. Pontosan figyelhettem meg ezt a jelenséget 1952-ben a Duna-Tisza csatorna nyomvonalán felállított éghajlatmegfigyelő állomás adatai ismeretében a nyíri erdőben telepített fenyőcsemetéken, és ezt igazolta a korábbi megfigyeléseimnek összevetése a meteorológiai feljegyzésekkel.

Ezeknek a homoktalajoknak fenyővel való erdősítése szempontjából komoly megoldás csak olyan eljárás lehet, amely együttesen véd valamennyi káros hatás ellen. Olyan gyakorlatilag könnyen elviselhető költséggel végrehajtható eljárást kell alkalmazni, mely egyszerre véd a homokverés ellen, korlátozza a perzselő felmelegedést, a levegő relatív páratartalmát még kis időre sem engedi 30 százalék alá süllyedni, biztosítja a talaj vízgazdálkodásának megjavítását és ugyanakkor nem állít a tápanyag és víz felvételében vetélytársat a csemetének, hanem elősegíti a humusz képződését, növeli a talaj termelékenységét.

Ilyen eljárásként javaslom alkalmazni a fenyőcsemetéknek somkóró védelme alatti telepítését.

A somkóró a nagy mézstartalmú homoktalajokon kiválóan díszlik, 40—60 cm magasra is megnő és 50—70 cm átmérőjű kört beárnyékoló bokorra terebélyesedik. Eddig is alkalmazták, de csak talajjavításra, virágzásban alászántva. Illancson és más homokfűvások területeken megfigyeltem azonban, hogy a somkóró-bokor közvetlen környezetében lévő fenyőcsemeték nagy életerőt és kiváló fejlődést mutatnak. Az illancsi kísérletek is azt mutatják, hogy az akáccsemete sorközeiben a fenyőcsemete jobban fejlődik, mint bármelyik ellenőrző területen. A fenyőcsemeték telepítési módszeréről ezért az alábbi eljárást javaslom.

1. Mozgó homokbuckák kivételével minden erdősítendő homokterületet 30—35 cm mélyen előzetesen meg kell szántani. A mélyítést talajlazítással is el lehet végezni. A szántott területet tavasszal fogasolni, majd hengerelni kell. A szél hatásának kitett részeket foltokban le kell szalmázni és a szalmát tárcsával a földbe kell vágni.

2. A hengerelt talajba és a szántatlan, fedetlen bucketetőkre 8—10 kg/ha somkórómagot kell vetni. A vetésnek nem kell szabályos sorokban

történnie, a cél az, hogy a bokrok egymástól 30—40 cm távolságra fejlődjenek. A vetéssel egyidejűleg ki kell a tervezett lombelegyet is ültetni a megfelelő hálózatban. A tavasszal elültetett csemetéket nyáron át tányérosan kapálni kell, s közben ki kell alakítani egymástól 30—40 cm távolságban a fejlődő somkóróbokrokat. A somkóró a gyomosodást korlátozza, a kapált tányérokot kívüleső gyomot a somkóró közül ki kell húzni vagy kapálni. A somkórót ősszel nem szabad lekasálni, hanem télen át is a területen kell hagyni és így tavasszal teljes szélvédelmet ad. A második tavasszon a fenyőcsemetét a somkóró közé ékkel mélyített gödörbe 40—45 cm mélyre ültetjük, mélyre helyezett szárrésszel, szabálytalan hálózatba. A fenyőcsemetéket nyáron át szükség szerint tányérosan kapálni kell, de ugyanakkor a somkórót kímélni szükséges.

A második év őszére az érett somkóró mag elszóródik és „önvetényüléssel“ beveti a területet. A megújuló tövek így védő szerepet töltenek be mindaddig, míg a fenyő fölöttük nem záródik. Védő hatása közben jelentős mennyiségű nitrogént köt le és igen intenzív humuszképződést tesz lehetővé. A szükséges magot az erdőgazdaság maga is megtermelheti: 1 kh vetés közepes termés mellett 2—3 q magot ad, ami mintegy 40 kh fenyőtelepítést tesz lehetővé. A mész-szegény homokterületekre somkóró helyett csillagfürtöt javasolok, ennek magját ugyanígy termelhetjük.

*

A minisztertanácsi határozat termelékenyebb erdők megteremtését célozza. Ez erdőművelési feladat, s munkánknak a tudomány eredményeiből kell kiindulnia. Addig is azonban, amíg tudományos munkánk élenjáróvá nem lesz, szükséges, hogy a gyakorlat felhasználja az erdőgazdasági dolgozóknak az üzemi munkában szerzett tapasztalatait, meglátásait, hogy mielőbb elérhessük a határozatban megjelölt nagy célokat.

Vegyszeres cserebogárirtási kísérletek Sopronhorpácson

GYÖRFI JÁNOS
a biológiai tudományok doktora

Az idei év nem kedvezett a cserebogár rajzásának. A hideg, esős május a rajzás idejét nagyon elnyújtotta, úgyhogy rajzó bogarakat még június közepén is láthattunk.

Irtási kísérletet az idén Sopronhorpácson végeztünk abból a célból, hogy megvizsgáljuk, milyen segítséget adhat az erdészet a mezőgazdaságnak a káros rovarok irtásával. A sopronhorpácsi gazdaság körül elterülő terület nagyon kedvez a cserebogárnak, mert a gondosan kezelt, jól fellazított mezőgazdasági területek között kisebb-nagyobb erdőfoltok, fasorok stb. helyezkednek el. Ezek növelik a rajzófák számát, ahol a bogár megtalálja életfeltételeit, a laza talaj pedig a peterakást könnyíti meg.

A bogárirtás vegyi úton, permetezés, ill. porozás útján történt. A vegyszerek kifúvását egy 2000 ccm-es motoros lég-

porlasztásos permetező-porozó géppel végeztük. A felhasznált vegyszerek 2,5 százalékos gamma izomert tartalmazó HCH emulzió, „Holló 10“ emulzió, a kettő kombinációja, Agritox 10 százalékos porozószer és Hungária Matador 10 százalékos porozószer voltak.

A vegyi kezelést 1954. május 21., 22., 24., 25., 27., és 28-án végeztük. Az időjárási viszonyok a kísérletek elején általában kedvezőtlenek voltak, amennyiben az idő szeles, hűvös és esős volt, a kísérletek végén azonban szép napos, meleg idő uralkodott. A bogárpusztulást próbaszámlálással ellenőriztük.

A 24 helyen végzett kísérletek folyamán szélesebb erdőknél csak a gazdaság felőli oldalakat permeteztük, illetve poroztuk, itt tehát folyóméterenként vetjük számitásba a végzett munkát. Kiseb erdőfoltoknál pedig, ahol a négy